

12. Славова Л. Л. Комунікативні стратегії і тактики у масмедійному політичному дискурсі: зіставний аспект (на матеріалі українських та американських інтернет-джерел) [Електронний ресурс] / Л. Л. Славова. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/2210/1/06sllldzm.pdf>.
13. Третьякова В. С. Речевой конфликт и гармонизация общения : дис. ... д-ра филол. наук / В. С. Третьякова ; Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург : [б. и.], 2003. – 301 с.
14. Яшенкова О. В. Реалізація принципів спілкування в діловій сфері / О. В. Яшенкова // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. – К. : Логос, 2002. – № 7. – С. 561–573.
15. Конгрес США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-referat.com/>
16. The Hansard Records [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.publications.parliament.uk/>
17. Congressional Records [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.house.gov/committees/>

Басюк Леся. Стратегии и тактики Спикера как адресанта и адресата в дискурсе дебатов в парламенте Великобритании и Конгрессе США. Стаття посвящена одному из участников англоязычных парламентских дебатов – Спикеру. Делается попытка выявить роль и место Спикера в дискурсе дебатов в парламенте Великобритании и Конгрессе США. Рассмотрены определения понятий “стратегия” и “тактика”. Определено, что тактика является инструментом реализации выбранной говорящим стратегии общения. Делается попытка определения коммуникативных стратегий и тактик Спикера как адресанта и адресата в ходе парламентских дебатов, а также сравнение тактического арсенала Спикера как адресанта и адресата в парламенте Великобритании и Конгрессе США. Таким образом, автор пришел к выводу, что выбранная стратегия координации речевого общения является общей и для Спикера парламента Великобритании, и для Спикера Конгресса США. Тактики реализации стратегии координации также являются общими – тактика презентации, регулирования и реакции. Спикеру Конгресса США присуща еще одна стратегия речевого поведения – кооперативная стратегия. Для реализации кооперативной стратегии Спикер Конгресса США применяет тактики перепитывания и запроса информации. Выбор дополнительной стратегии позволяет ему в большей мере воздействовать на процесс коммуникации и адресатов в ходе парламентских дебатов.

Ключевые слова: коммуникативная стратегия, коммуникативная тактика, парламентский дискурс, адресант, адресат.

Basyuk Lesya. Speaker’s Strategies and Tactics as Addresser and Addressee in the Discourse of the Debate in the UK Parliament and the US Congress. The article is devoted to one of the participants in the English-speaking parliamentary debates – Speaker. Attempts have been made to identify the role and place of the Speaker in the discourse of debate in the UK Parliament and the US Congress. The definition of the concepts of strategy and tactics is considered. It is determined that the tactic is a tool for the implementation of the Speaker’s selected communication strategies. It attempts to determine the communicative strategies and tactics of the Speaker in the role of the sender and the recipient during the parliamentary debates. The tactical arsenal of the Speaker in the UK Parliament and the US Congress is compared. Thus, the author concluded that the chosen strategy of the coordination of verbal communication is common to the Speaker of the Parliament of Great Britain, and to the Speaker of the US Congress. Tactics of strategy of the coordination realization are common – the tactic of presentation, regulation and response. Speaker of the US Congress is inherent another strategy of verbal behavior – a cooperative strategy. To implement cooperative strategy, Speaker of the US Congress uses tactics of repeating the question and of information request. Selecting additional strategy allows the Speaker of US Congress to influence increasingly the process of communication and addressee during the parliamentary debates.

Key words: communication strategy, communication tactic, parliamentary discourse, sender, addressee.

УДК 811.112.2’373

Оксана Белих

КОНСОЛІДАЦІЯ ЗАСОБІВ БУДОВИ НІМЕЦЬКИХ РЕЧЕНЬ ЕПОХИ ПІЗНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

У статті досліджено будову речень середньовісньонімецької мови. Речення поділяють на розповідні, спонукальні, запитальні. Розрізняють підметові, присудкові, додаткові, адвербіальні, атрибутивні підрядні речення в середньовісньонімецькій мові. Трапляються також умовні підрядні речення і підрядні речення постулки без ввідного сполучника. Непрямі питальні речення вводяться питальними займенниками або

питальними словами. Відносні речення вводяться відносними займенниками або відносними прислівниками. Під час перекладу потрібно звертати увагу на структуру речення, тоді як головне речення є самостійним, а підрядні є його частиною або можуть бути залежними одне від одного в ієрархічній градації. Структури дієслів, які сприяють рамковій конструкції речення (перифразові й аналітичні форми дієслова), були розвинені вже в середньовічній німецькій мові. Виникнення і консолідацію цих структур пояснюють переважно контекстуально-семантично, що відповідає тенденції розвитку від синтетичної (відмінюваної) до аналітичної будови мови, як і в інших германських мовах.

Ключові слова: середньовішнянімецька лексика, будова речення, види німецьких підрядних речень епохи Середньовіччя, сполучники підрядності, діахронічний зріз.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мова існує в суспільному середовищі серед людей та є історично змінною. Як лінійна система знаків, вона є тривалим комунікативним засобом сприйняття. Мова пов'язана із часом. Часова послідовність почутих чи прочитаних слів у німецькій мові мусить щонайменше до завершення речення залишатися в пам'яті через традиційну рамкову конструкцію речень, коли основна частина предиката приховується в кінці речення. Але вже сказане п'ять хвилин тому речення може потрапити в минуле, і, зазвичай, ми знаємо небагато з того, що і як відбувалося десять чи двадцять років тому. Мова постійно змінюється, вона піддається зміні завдяки діям та поведінці людей і лише її письмова фіксація може уповільнити цей процес. Це відповідає сутності тези, яку висловив Вільгельм ф. Гумбольдт:

Die Sprache in ihrem wirklichen Wesen aufgefasst, ist etwas beständig und in jedem Augenblicke Vorübergehendes. Selbst ihre Erhaltung durch die Schrift ist immer nur eine unvollständige, mumienartige Aufbewahrung, die es doch wieder bedarf, dass man dabei den lebendigen Vortrag zu versinnlichen sucht. Sie selbst ist kein Werk (Ergon), sondern eine Tätigkeit (Energeia) [7, с. 430].

У прагматично й соціолінгвістично-орієнтованій мовній теорії та теорії мовного розвитку “діяльність” і “роботу”, за Гумбольдтом, сприймають як індивідуальний, інтеракціональний мовний розвиток, як соціальну “мовну зайнятість” та колективну “мовну поведінку” користувачів мовою, яких більше не сприймають як ідеалістично-гармонізовану “мовну спільноту”, а як окремі групи в межах одного “мовного народу” в специфічних соціальних комунікативних ситуаціях.

Змінність мови зазвичай прості користувачі не помічають, оскільки мова існує лише як дійсний *синхронний* інвентар знаків і правил, які мусять здаватися принципово уніфікованими та незмінними. Лише той, хто знайомий із пам'ятками письма, має можливість *діахронічно* порівняти зміни в мові. Думки щодо мови й мовних змін мають чималий вплив на культуру мови та її розвиток, як і погляди, розмови та публікації сучасних соціологів відносно факторів захисту та змін. При цьому межа між науковою, науково-популярною та політично-ідеологічною точкою зору дуже нечітка. Зважаючи на мову, аргументування причин й аналіз її різноманіття та змінності ускладнено через ідеологічне сприйняття мови, яке закріпилося через політичні чи інші стереотипні передумови.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У сучасній германістиці серед робіт з історичної граматики німецької мови немає спеціальних досліджень із консолідації засобів будови німецького речення в епоху Середньовіччя. Реєстрація таких засобів має переважно випадковий і фрагментарний характер (Р. Бергманн, В. Беш, Х. Ведіге).

Актуальність дослідження зумовлена потребою поглибленого вивчення будови речень досліджуваного періоду.

Мета представленої розвідки – з'ясувати особливості будови й визначити специфічні риси середньовішньоїнімецьких речень. Поставлена мета потребує розв'язання таких **завдань**: виявити типи речень на діахронічному зрізі; визначити сполучники підрядності та простежити зв'язок між підрядними реченнями.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У ранній період розвитку мови закріпилися майже всі ще й сьогодні дієві принципи

німецького синтаксису, які тією чи тією мірою пов'язані із систематичним використанням комплексності речення для передачі складніших граматичних структур:

– чітке формальне розмежування головного й підрядного речень за допомогою засобів з'єднання речень і фіксованого місця дієслова;

– розширення системи дієслівних парадигм за допомогою допоміжних, модальних, функціональних і модифікаційних дієслів, частково через реструктуризацію системи часу, способу дії;

– збільшення рамкового принципу речення через положення дієслова в кінці підрядного речення і через відокремлене кінцеве положення предикативних частин смислового дієслова в головному реченні;

– контекстуально-семантична функціоналізація варіативності положення членів речення за принципом тема-рема (функціональна перспектива речення) як засіб керування сприйняттям інформації;

– структуризація іменної групи щодо означення перед і після іменника, передусім у теперішньому часі [3, с. 162].

Усі ці принципи використовуються у середньовічних текстах не перебільшено й не без винятків. Будова речення цього відрізка часу була ще дуже варіативною і неправильною. Старе й нове, засоби писемного й усного мовлення, наукове й буденно-практичне існували поруч, сильно розмежовуючися соціально й функціонально-стилістично. Завдяки новій писемності XV ст. для кращого розуміння текстів виникла потреба в систематизації функціональних класів (допоміжних і модальних дієслів, сполучників, прийменників, прислівників). У цю епоху ще не вступили в дію нормативно жодні граматики, традиції й інновації діяли окремо через граматичну конвенціональність усередині стилів типів текстів.

Комплексність речення підвищувалася і збільшувалася завдяки частішому використанню ієрархічно підпорядкованих підрядних речень, а також повнозначних інфінітивних та дієприкметникових груп головному реченню. Практиці формулювання і сприйняття комплексних чи складних підрядних речень сприяв перехід від читання вголос до читання про себе. У юридичних текстах, документах й інших офіційних писемних документах Середньовіччя були наявні речення з багатьма підрядними. Без зразка латинської періодичної будови речень у німецькій юридичній мові Середньовіччя (яка передавалася й практикувалася переважно лише в усній формі) утворилася звичка ставити підрядні речення (передусім підрядні речення умови та причини) перед головним реченням або інтегрувати в нього часто цілі ряди або набори підрядних речень [6, с. 76–92]. Навіть М. Лютер, який у суспільних текстах здебільшого уникав складну періодичну будову речень, проте, на користь загальної зрозумілості, використовував іноді у своїх листах, за традицією юридичних текстів і документів, складні підпорядковані структури.

Німецька підпорядкована будова речення Середньовіччя відрізняється своїм нестійким і гнучким способом зв'язку. На думку А. Беттен, нестійкість середньовічного стилю будови речення “частково є результатом того, що статус сполучників, які з'єднують речення, часто мав статус самостійних, семантично повноцінних, катафоричних й анафоричних відношень основного слова й використовувався координовано” [4, с. 168–176].

Починаючи з XV ст., стає зрозумілим, що письмова мова є не просто “образом” розмовної мови, а окремою незалежною комунікативною системою. Письмова мова уможливило сплановані дії і втручання в суспільне середовище: “...була організована робота, здійснювався розподіл продукції, планувалися проекти, ініціювалися відносини між окремими учасниками або ж цілими суспільними групами, утворювалися, підтримувалися й утверджувалися союзи, були створені єдині норми, гарантована власність, наука розвивалася за класифікаційним та систематичним методами, були сконструйовані технічні методи” [5, с. 381]. Пунктуація (кома, двокрапка, коса лінія) виконувала ще не синтаксичну, а переважно риторичну функцію для надання ваги інформаційного потоку слухачеві: “*Vordergrundinformation und Fokussierung kann durch Aufteilung in kleinere Einheiten und damit*

häufigeres Pausieren dem Verständnis verlangsamt und vereindringlicht dargeboten werden, während Hintergrundinformation und Wiederholung von bereits Bekanntem zu größeren Einheiten zusammengefasst und schneller vorgetragen werden konnten” [8, с. 379–392].

Деякі граматичні конструкції, як знак спонтанного мовлення, збереглися і в сучасній німецькій мові: *винесення за дужки; доповнення; займенникове повторення підмета, зміщеного підрядністю; умовний спосіб як знак підрядного речення; зміна порядку слів підрядного й головного речень в узгоджено поширених підрядних реченнях; підрядні речення без головного речення; цілком систематична амбівалентність різниці між головним і підрядним реченнями*. Наприклад, підрядні речення, які тепер приєднуються за допомогою відносного займенника, але які не є означальним підрядним реченням, були дуже популярні у XIII ст. і вводилися займенниковими прислівниками (*davon* замість сьогоднішнього *wovon*, *darumb* замість *weshalb*), наприклад: *Friedrich Behaim ist gestorben / hat ain seer christenlich ende genomen / davon mir Herr Dominicus / der bey ime gewest / nit genug sagen kan ... Dem Ofwald ist vor 14 tagen in seinem haus ain eniglein gestorben / darumb er von stund an herauß ist geflohen* [10].

Отже, речення, уведені *davon* і *darumb* вважаються, за сьогоднішніми нормами, підрядними реченнями (через останню позицію дієслова) й одночасно головними реченнями (через *d*-займенники). Тоді це могло залишатися невизначеним, і лише з позиції стандартів мови можна зрозуміти суперечність між “підрядним реченням” і “подальшим”.

У середньовісній німецькій мові наявні умовні підрядні речення і підрядні речення поступки без увідного сполучника: *gistu mir dine swester, so will ich ez tuon* (*Wenn du mir deine Schwester gibst, dann will ich es tun*). Непрямі питальні речення вводяться питальними займенниками *wer/waz/welch*, *weder* “welcher von beiden”, “ob” або питальними словами *wá* “wo”, *war* “wohin”, *wie*, *wenne* “wann”, *wannen* “woher”. Наприклад: *ine weiz, ob er daz tate durh sinen hohen muot*.

Відносні речення вводяться відносними займенниками *der*, *diu daz*, *swer/swaz/swelch* “wer/was/welcher auch immer”, *sweder* “welcher von beiden auch immer”, відносними прислівниками *dar* “wohin”, *dá* “wo”, *dannen* “woher”, *swar/swá* “wohin/wo auch immer”, *unde*, *so*, наприклад:

*Er las daz selbe mære,
wie ein herre wære
ze Swáben gesezzen;
an dem enwas vegezzen
deheiner der tugent
die ein ritter in siner jugent
ze vollem lobe haben sol* [11].

У сучасній німецькій мові зустрічаємо залишки вільної підрядності, наприклад, безсполучникові підрядні речення умови на першому місці (*Hilfst du mir, helfe ich dir*), підрядні речення, марковані кон’юнктивом (*..., es sei denn; ..., als wolle sie ...*), додаткові підрядні речення, уведені сполучником *und* (*Sei so freundlich und tu das* замість *..., das zu tun*) чи паратактично (*Ich wieß: Du ärgerst Dich*), ненормативне використання сполучника *weil* (*Ich will nicht, weil ich hab meine Erfahrungen damit; eine schwierige, weil riskante Lösung*).

Швидше розповідні, послідовно приєднані структури з великою кількістю високочастотних, полісемантичних елементів зв’язку замінено аргументними, пояснювальними, повчальними структурами, які роблять текст послідовним, структурами, у яких передусім збільшувалися або точніше висловлювалися зв’язки причини, протиставлення, умови, мети. Сполучники часу *dó*, *so und* мають наслідкове значення, у галузі причини (обґрунтування) вживаються сполучники *wande/wan*, *darumb das*. У середньовісній літературній німецькій мові ідентичними часто були і опорне, і відносне слова, тобто вони не підпорядковувалися однозначно ні головному, ні підрядному реченню: *der bewist in des er suochte*.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Писемність – це непряма комунікація, яка робить комунікантів незалежними від часу та простору, уможлиблює уявлення про структурні знання без власного емпіричного дослідження. Письмова мова майже єдина у своєму роді змушена обходитися лише вербальними засобами, потребує мовної стандартизації й експліцитного стилю вираження, приречена бути зрозумілою для адресатів, яка приводить до аналітичного й контролюючого, неособистого та емоціонального способів формулювання і вираження. Ці ознаки були суттєвими передумовами для розвитку і ділової та наукової мови, і політичної публіцистики.

Речення в середньовісній німецькій мові поділяють на три типи: спонукальні (з дієсловом на першому місці), розповідні, у яких дієслово вживається на другому місці, й запитальні. Під час перекладу потрібно звертати увагу на структуру речення, тоді як головне речення є самостійним, а підрядні є його частиною або можуть бути залежними одне від одного в ієрархічній градації. Розрізняють підметові, присудкові, додаткові, адвербіальні й атрибутивні підрядні речення.

Структури дієслів, які сприяють рамковій конструкції речення (перифразові й аналітичні форми дієслова), були розвинені вже в середньовісній німецькій мові. Виникнення і консолідація цих структур пояснюється переважно контекстуально-семантично, що відповідає тенденції розвитку від синтетичної (відмінюваної) до аналітичної будови мови, як і в інших германських мовах.

Уважаємо, що майбутні дослідження середньовісній німецької мови можуть здійснюватися на основі аналізу окремих морфологічних систем і в порівняльному аспекті, і ізольовано.

Джерела та література

1. Bergmann R. Zum Anteil der Grammatiker an der Normierung der nhd. Schriftsprache / Rolf Bergmann // Spw. 7. – 1982. – S. 261–281.
2. Besch W. Sprachlandschaften und Sprachausgleich im 15. Jh. Studien zur Erforschung der spätmittelhochdt. Schreibdialekte und zur Entstehung der neuhochdt. Schriftsprache / Werner Besch. – München, 1967. – 278 S.
3. Betten A. Grundzüge der Prosasyntax. Stilprägende Entwicklungen vom Althochdt zum Neuhochdt / Anne Betten. – Tübingen, 1987. – S. 162.
4. Betten A. “Reliefbildung”. Informationsabstufung in dt. Texten des Mittelalters und der Gegenwart / Anne Betten. – Iwasaki, 1991. – S. 168–176.
5. Feldbusch E. Geschriebene Sprache. Untersuchungen zu ihrer Herausbildung und Grundlegung ihrer Theorie / Elisabeth Feldbusch. – Berlin ; N.Y., 1985. – S. 381.
6. Große R. Zur Hypotaxe bei Luther und in den spätmittelalterlichen Rechtsbüchern / Rudolf Große // Beitr (H) 92. – 1970. – S. 76–92.
7. Schriften zur Sprachphilosophie, Werke III. – Darmstadt, 1963. – S. 430.
8. Stolt B. Redeglieder, Informationseinheiten: *Cola* und *commata* in Luthers Syntax / Birgit Stolt. – Betten, 1990. – S. 379–392.
9. Weddige H. Mittelhochdeutsch. Eine Einführung / Hilbert Weddige. – München : Verlag C.H. Beck oHG, 1996. – 210 S.
10. Hartmann von A. Armer Heinrich [Electronische ressource] / Aue von Hartmann. – Zugangsregime : http://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/12Jh/Hartmann/har_hein.html
11. Hartmann von A. Iwein [Electronische ressource] / Aue von Hartmann. – Zugangsregime : <http://www.fgcu.edu/rboggs/hartmann/Iwein/IwMain/IwHome.htm>

Белых Оксана. Консолидация средств строения немецких предложений эпохи позднего Средневековья. В статье расследована структура предложений средневерхненемецкого языка. Предложения разделяют на повествовательные, побудительные, вопросительные. Различают предложения подлежащего, сказуемого, дополнения, адвербиальные и атрибутивные придаточные предложения в средневерхненемецком языке. Непрямые вопросительные предложения вводятся вопросительными местоимениями или вопросительными словами. Относительные предложения вводятся относительными местоимениями или относительными наречиями. При переводе нужно обращать внимание на структуру предложения, тогда как главное предложение есть самостоятельным, а придаточное – его частью, или придаточные могут быть зависимы одно от другого в иерархической градации. Структуры глаголов, которые способствуют рамочной конструкции предложения (перифразовые формы глагола), были развиты уже в средневековом немецком языке. Возникновение и консолидация этих структур объясняется в большей степени контекстуально-семантически, что соответствует

тенденции развития от синтетического (спрягаемого) к аналитическому строению языка, как и в других германских языках.

Ключевые слова: средневерхнемецкая лексика, строение предложения, виды немецких придаточных предложений эпохи Средневековья, союзы подчиненности, диахронический срез.

Bielykh Oksana. Consolidation of Means of German Sentences' Formation of Late Middle Ages. This article deals with the investigation of the structure of the Middle High German sentences. The sentences are divided into declarative, imperative and interrogative. While translating one should pay attention to the structure of the sentence, as the principal clause is independent and the subordinate clause is its part or they may depend on each other in the hierarchic gradation. Subject clauses, predicative, object, adverbial and attributive clauses are distinguished in the Middle High German. Conditional and concessive clauses without any parenthetical conjunction are used too. Indirect interrogative sentences are introduced by interrogative pronoun or interrogative word. The relative clauses are introduced by relative pronouns or relative adverb. The structures of verbs, which contribute the closed-in constructions of the sentence (periphrasis and analytical forms of verb) were developed in the Middle High German. Appearance and consolidation of these structures is explained mostly contextual-semantic, which answers the tendency of development from the synthetic (finite) to the analytic structure of the language, like in other Germanic.

Key words: Middle High German vocabulary, structure of the sentence, types of German subordinate clauses of Middle Ages, subordinating conjunction, diachronic cut.

УДК 8020-5 (025)

Olexander Belyakov

STREAM-OF-CONSCIOUSNESS OF W. FAULKNER'S "THE SOUND AND THE FURY": MODIFYING THE NARRATIVE CONVENTION

This article deals with the structural-semantic peculiarities of the stream-of-consciousness passages (referred to as introspective segments) with an emphasis on similarities and dissimilarities between the three sections of W. Faulkner's "The Sound and the Fury" and earlier chapters of J. Joyce's "Ulysses". An Introspective segment (IS) is defined as a product of the "secondary semiotic system" (Yu. Lotman), an aesthetic model of verbal and non-verbal phenomena (images, sensations, intense emotions) constructed by the author in accordance with his pragmatic intention. Faulkner transfigured the narrative convention of the summa of modernism (Joyce's "Ulysses") and inscribed it in a much broader (as compared with Joyce) context of history, social reality and the place designated as Yoknapatawpha. IS in Faulkner's "The Sound and the Fury" are not only direct objective correlatives to the states of each of the character's minds (N. Polk), not only verbal media to represent a non-verbal reality but also powerful tools to reveal the theme, to advance the plot, to contribute to the content-conceptual information and characterize the introspective monologues.

Key words: stream-of-consciousness, introspective segments, subjective reality, narrative convention, structural and semantic characteristics, non-verbal phenomena.

Formulation of the research problem and its significance. It's common knowledge that W. Faulkner's "The Sound and the Fury" is analogous to the earlier chapters of J. Joyce's "Ulysses". Both are minimally narrated, minimally mediated and consist of a certain amount of objective third-person narration counterbalanced by a massive body of more or less unstructured interior monologue [2, p. 314]. At the same time a lot of critics argue that Faulkner's version of the stream-of-consciousness is not a pure imitation of Joyce's style and that Faulkner has seized on the narrative principle (convention) and extended it. What is the nature of Faulkner's extension of Joyce's pattern? What is the status of this narrative convention? The answer to these questions constitutes the core of the research problem of the essay.